

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія авіаційного і радіоелектронного обладнання

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни
«Загальні знання про ПС:Прилади»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

***272 Авіаційний транспорт
(Аеронавігація)***

за темою № 3 - Гіроскопічні і магнітні прилади, прилади вимірювання часу

Кременчук 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного коледжу
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 28.08.2023 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з технічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні циклової комісії авіаційного і радіоелектронного обладнання, протокол від 28.08.2023р № 1

Розробники:

- 1. Викладач циклової комісії авіаційного і радіоелектронного обладнання, спеціаліст вищої категорії Хебда А. С.*
- 2. Викладач циклової комісії авіаційного та радіоелектронного обладнання, спеціаліст Рижик М. М.*

Рецензенти:

- 1. К.т.н., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист циклової комісії авіаційного і радіоелектронного обладнання Шмельов Ю.М.*
- 2. Заступник директора з ОЛР, командир авіаційного загону ТОВ «ЕЙР ТАУРУС» Гетьман Ю.Ю.*

План лекції

1. Авіагоризонт.
2. Блок контролю кренів БКК-18.
3. Сигналізатор порушення живлення СНП-1.
4. Показчик повороту ЕУП-53К.
5. Магнітний рідинний компас КИ-13К.
6. Авіаційний годинник АЧС-1.

**Рекомендована література (основна, допоміжна),
інформаційні ресурси в Інтернеті****Основна література:**

1. Авіаційні радіоелектронні системи / О.О.Чужа, О.Г. Ситник, В.М. Хімін, О.В. Кожохіна. – К.:НАУ, 2017. – 264с.
2. Авіоніка: навч. посіб. / В.П. Харченко, І.В. Остроумов. – К. : НАУ, 2013. – 272 с.
3. Пілотажно-навігаційні комплекси повітряних суден. / В.О. Рогожин, В.М. Синєглазов, М.К. Філяшкін. Підручник. – К.: НАУ, 2005. – 316с.
4. Теоретичні основи експлуатації авіаційного обладнання. Навч. посіб. / А.В. Скрипець. – К.:НАУ, 2003. – 396с.

Допоміжна література:

1. Єдині конспекти по АіРЕО Мі-2 на цикловій комісії.
2. Конспекти лекцій з базової підготовки технічного персоналу згідно вимог Part-66, Part-147 (Модуль 3, 13, 14)

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Офіційний сайт Державної авіаційної служби України <https://avia.gov.ua/>
<https://militaryarms.ru/voennaya-texnika/aviaciya/vertolet-mi-2-2/>
2. Інформаційний портал «Twirpx» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.twirpx.com>
3. Офіційний сайт наукової бібліотеки «KyberLeninka» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru>
4. Інформаційний портал «Allbest» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://allbest.ru>

Текст лекції

1. Авіагоризонт

Авіагоризонт АГК-47ВК

Авіагоризонт призначений для визначення і вказівки льотчику положення вертольоту в просторі відносно площини дійсного горизонту, напрямку і відносної величини кутової швидкості повороту вертольота, наявності та напрямку бічного ковзання.

ПРИЗНАЧЕННЯ.

Прилад складається з 3-х окремих приладів в одному корпусі:

- Гіроскопічна система визначає просторове положення вертольота відносно площини горизонту.
- Показчик повороту - визначає напрямок розвороту вертольота навколо вертикальної осі / вліво - вправо /.
- Показчик ковзання - визначає наявність і напрямок ковзання вертольота.

Таким чином, авіагоризонт АГК - 47ВК дозволяє здійснювати пілотування в простих і складних метеоумовах.

Авіагоризонт АГК-47ВК

ПРИСТРІЙ І ПРИНЦИП РОБОТИ.

Гіроскопічна система являє собою 3-х ступеневою гіроскоп, ротором якого є ротор 3-х фазного електродвигуна змінного струму $\sim 36В$. Відлікова частина приладу складається з:

- Шкали поздовжніх кренів кільце з оцифруванням $2,4,6,8,10^\circ$ ціною поділки.

- Шкали поперечних кренів 2 сектори по 45° , ціна ділення 15° Силует літачок жорстко з'єднаний з гіроскопом. Лінія горизонту жорстко з'єднана з корпусом приладу, може переміщатися вгору-вниз лівої рукояткою.

Гіроскоп має аретир, який приводиться в дію правою рукояткою і дозволяє швидко привести гіроскоп в нормальне робоче положення.

Авіагоризонт складається з наступних основних вузлів: гіровузла, системи корекції, системи аретирування і шкали відліку.

Гіровузол є трифазним асинхронним електродвигуном змінного струму у якого статорна обмотка з'єднана зіркою, а ротор має коротко замкнуту обмотку типу «біляче колесо».

Головна вісь гіроскопа / вісь обертання ротора / завжди зберігає вертикальне положення по відношенню до Землі завдяки спеціальній маятниковій корекції, що дозволяє визначати положення вертольота відносно Землі.

ПРИНЦИП РОБОТИ заснований на головному властивості гіроскопа: зберігати положення своєї головної осі незмінним по відношенню до світового простору, незалежно від положення вертольота. Відлік кренів вертольота проводиться таким чином

ПОПЕРЕЧНИЙ КРЕН. При нахилі вертольота на якийсь кут / наприклад на 30° / шкала поперечних кренів разом з корпусом приладу також накренився на цей же кут .А силует-літачок накренився в ту ж сторону, але на кут в 2 рази більше завдяки спеціальній шестеренчатій передачі / 60° /. Таким чином, силует - літачок переміститься щодо шкали поперечних кренів на кут крену вертольота / 30° / і можна відрахувати кут дійсного крену вертольота.

ПОДОВЖНІЙ КРЕН. При поздовжньому нахилі вертольота на якийсь кут / наприклад на 10° / корпус приладу з лінією горизонту повернуться на цей же кут / 10° / щодо гіроскопа зі шкалою поздовжніх кренів який, завдяки його властивості, залишається на місці. В результаті, пілот побачить здається переміщення силуету-літачка зі шкалою поздовжніх кренів щодо лінії горизонту на величину кута подовжнього крену-100.

ПОКАЖЧИК КОВЗАННЯ.

Являє собою вигнуту скляну трубку з чорним скляним кулькою, заповнену маслянистою рідиною. Працює на принципі фізичного маятника. На землі на кульку діє тільки сила тяжіння і кулька розташується в центрі, якщо напрямок сили тяжіння співпадає з вертикальною віссю вертольота. У польоті на кульку може додатково діяти відцентрова сила. При цьому кулька розташується у напрямку результуючої двох сил: сили тяжіння і відцентрової сили. При відсутності ковзання кулька буде знаходитися в центрі при наявності ковзання кулька буде зміщуватися від центру трубки в сторону ковзання.

ТЕХНІЧНІ ДАНІ.

Живлення ..... $\sim U_3 = 36V\ 400Гц$

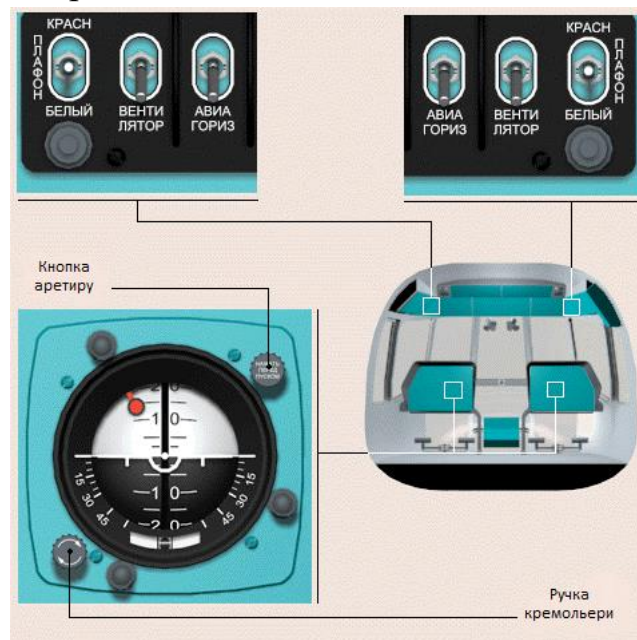
Лінійний струм 0,4А

Час готовності до роботи ..... 3-5 хв

Обороти ротора гірогоризонта ..... 20000-22000 об / хв

Авіагоризонт АГБ-3К

Гірогоризонт. Основою гірогоризонта є електричний триступеневої гіроскоп з гіромотори трифазного струму. Робота гірогоризонта заснована на властивості гіроскопа з трьома ступенями свободи зберігати незмінним напрям його головної осі в просторі.

Для підтримки головної осі ротора гіроскопа в вертикальному положенні передбачена система корекції. При дії тривалих односторонніх прискорень

(набір швидкості, гальмування, віраж) авіагоризонт з включеною корекцією накопичує похибка, для зменшення якої в приладі передбачено автоматичне відключення поперечної корекції на віражах від вимикача корекції ВК-53ЕРВ.

Показчик ковзання. Показчик ковзання (креноскоп) призначений для контролю льотчиком правильності виконання розворотів. При координованому розвороті кулька креноскопа повинен залишатися між обмежувачами. Відхилення кульки свідчить про наявність ковзання. Напрямок зміщення кульки збігається з напрямком ковзання.

Авіагоризонт АГБ-3К.

призначений:

- для визначення положення вертольоту в просторі відносно площини істинного горизонту;
- для визначення наявності та напрямки бічного ковзання;
- для видачі в систему САРПП-12ДМ і апаратуру ДІСС-15 (від лівого АГБ-3К) і в автопілот АП-34Б (від правого АГБ-3К) електричних сигналів, пропорційних кутах крену і тангажа.

Авіагоризонт АГБ-3К є комбінований прилад, що складається з гірогоризонта і показчика ковзання.

Лівий АГБ-3К отримує харчування по постійному струму +27 В від акумуляторної шини і по змінному трифазному струмі 36 В 400 Гц від шин ПТ-200Ц, а правий - від шини ВУ і генераторних шин 3ф ~ 36 В 400 Гц.

У авіагоризонт застосована сигналізація відмови харчування, що реагує на відсутність постійного і змінного струму в приладі. Сигналізація спрацьовує також в разі обриву будь-якої фази змінного струму на ділянці від штепсельного роз'єму до колектора гіроузла приладу і в разі обриву не менше двох вивідних кінців гіромотора. У разі відсутності харчування або обриву в ланцюзі на лицьовій частині приладу викидається червоний прапорець.

Для зменшення часу готовності авіагоризонту при його включенні в роботу в приладі застосований механічний аретир. Кнопка аретира з написом НАТИСНУТИ перед пуском розташована на лицьовій частині приладу.

Обертання ручки кремальєри дозволяє переміщати шкалу тангажу щодо центру "силуету-літачка" в межах $\pm 10^\circ$.

Основні технічні дані:

- догляд гіроскопа на хитному підставі за 5 хв при вимкненому корекції не більше $\pm 2,5^\circ$ по крену і тангажу;
- швидкість прецесії гіроскопа по осі крену і тангажа під дією корекції від 1,8 до 6 град / хв;
- похибка показань приладу, відлік яких ведеться за шкалою крену і

шкалою тангажа, включаючи застій і інструментально-шкалового помилку, не перевищує:

1. на нулі і кутах $0 - 30^\circ$ не більше $\pm 1^\circ$;
2. на кутах понад 30° не більше $\pm 2^\circ$;
- діапазон граничних кутів роботи:
  1. по крену $\pm 360^\circ$;
  2. по тангажу $\pm 80^\circ$;
- напруга живлення:
  1. змінний трифазний струм 36 В 400 Гц;
  2. постійний струм $27 \pm 2,7$ В;
- споживаний струм:
  1. змінний не більше 0,9 А;
  2. постійний не більше 0,3 А;
- час готовності приладу не більше 1,5 хв.

Порядок включення авіагоризонту.

1. Перед включенням харчування необхідно:
  - переконатися в справності захисного скла авіагоризонту;
  - перевірити відповідність установки кульки покажчика ковзання з покажчиком ковзання приладу ЕУП-53К;
  - перевірити, чи немає повітряної бульбашки в трубці покажчика ковзання;
  - перевірити надійність кріплення приладу до приладовій дошці.
2. Натиснути ручку аретира до повного арретірованія приладу (ручка аретира повинна дійти до упору).
3. Включити живлення приладу. Прапорець сигналізатора відмови харчування повинен забратися. Через 1,5 хв з моменту включення живлення на шкалі тангажу повинен бути гальмо кут вертольота.

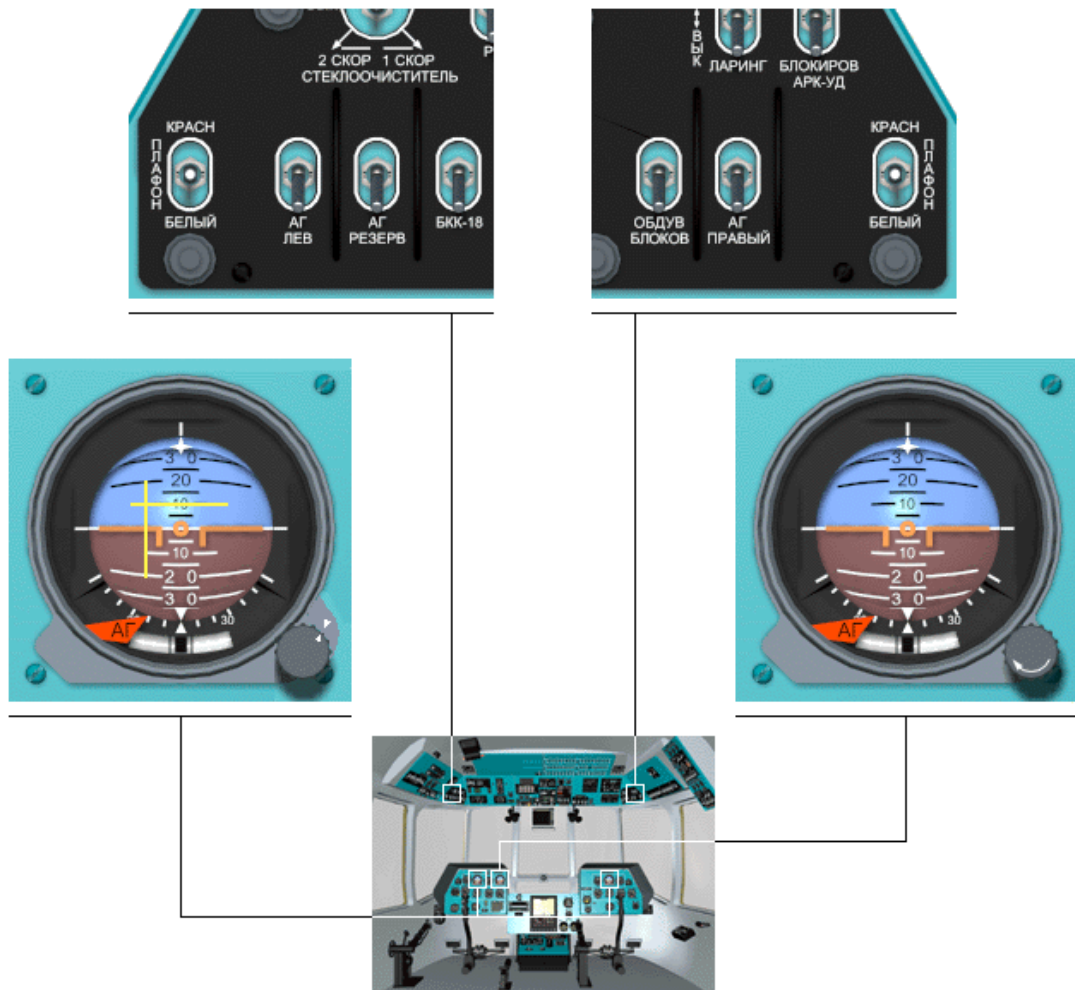
Силует-літачок повинен при цьому стояти проти нульових розподілів шкали крену з точністю $\pm 1^\circ$.

Перевірити відхилення ручки кремальєри по ходу годинникової стрілки до упору, при цьому шкала тангажу повинна переміщатися вниз. При повороті кремальєри проти годинникової стрілки до упору шкала тангажу повинна переміщатися вгору. Кремальєра в діапазоні переміщення від упору до упору повинна переміщатися без заїдання і ривків.

Авіагоризонт АГБ-96.

Призначений для забезпечення пілота візуальною інформацією про становище вертольота і видачі сигналів крену і тангажа зовнішнім споживачам.

Авіагоризонт АГБ-96 має різні модифікації виконання індикаторної частини, які призначені для індикації:

- АГБ-96Р - кутів крену, тангажу, бічного ковзання;
- АГБ-96Д - кутів крену, тангажу, бічного ковзання і команд управління по крену і тангажу, що формуються системою автоматичного управління.

Авіагоризонт складається з наступних вузлів і систем:

- гіросистеми;
- вузла аретира;
- вузла кремальєри;
- системи індикації;
- системи електроживлення і сигналізації відмов;
- вузла видачі сигналів крену і тангажа;
- вузла підсвітки.

Експлуатація авіагоризонту АГБ-96 на вертольоті має деякі особливості.

Основні технічні дані:

- догляд гіроскопа за 3 хв при завалах на 20° по крену, не більше:
  1. в нормальних умовах 6° ;
  2. при температурах $+55^\circ\text{C}$ і -20°C $7,5^\circ$;

- похибки авіагоризонту по крену і тангажу, не більше:

1. на нерухомому підставі $\pm 0,5^\circ$;
2. на хитному підставі $\pm 1,5^\circ$;
3. на вібрує підставі $\pm 2,5^\circ$;
4. після виконання координованих врожай і розворотів за 3 хв $\pm 5,0^\circ$;

- діапазон граничних кутів роботи:

1. по крену $\pm 360^\circ$
2. по тангажу $\pm 75^\circ$

- напруга живлення:

1. змінний струм (фази А і С) 36 В 400 Гц;
2. постійний струм $27 \pm 2,7$ В;

- час готовності приладу, не більше 3 хв.

Гіросистема. Гіросистема призначена для стабілізації елементів індикації щодо площини горизонту.

Гіросистема авіагоризонту є коректований триступеневої гіроскоп, що складається з ротора гіромотора, внутрішньої і зовнішньої (карданної) рам.

Вузол аретира. Вузол аретира призначений для швидкого приведення внутрішньої і зовнішньої рамок гіроскопа в початкове положення для скорочення часу готовності авіагоризонту.

Арретірованія здійснюється витягуванням ручки аретира, розташованої на передньому фланці приладу, на себе до упору і утримуванням її в цьому положенні протягом декількох секунд, щоб рамки гіроскопа зайняли вихідне положення.

Ручка аретира також дозволяє фіксувати рамки гіроскопа в непрацюючому приладі шляхом установки на фіксатор (в транспортне положення), для чого ручку необхідно потягнути на себе до упору й повернути за годинниковою стрілкою.

Вузол кремальєри. Вузол кремальєри призначений для виставки початкового значення кута тангажа.

Механізм кремальєри приводиться в дію за допомогою ручки аретира. При повороті ручки забезпечується переміщення силуету літачка в діапазоні кутів тангажа 7° вгору і 10° вниз.

Система індикації. У авіагоризонт застосована індикація «Вид з вертольота на землю», яка включає в себе рухливі елементи - картушку, екран з індексом крену і екран з індексом zenіту, пов'язані із зовнішньою рамкою, і нерухомі - силует літачка, шкалу крену, закріплені на корпусі приладу.

Верхня частина картушки забарвлена в блакитний колір («небо»), нижня -

в коричневий колір («земля»). Картушка стабілізується в просторі так, що розділова лінія «земля-небо» - лінія штучного горизонту - завжди залишається паралельною лінії істинного горизонту.

Ковзання вертольота відображається покажчиком ковзання (креноскопом) розташованим внизу лицьовій частині авіагоризонту.

У авіагоризонт АГБ-96Д додатково є вузол індикації команд управління по крену і тангажу, що складається з двох командних планок в центрі лицьової частини приладу. При надходженні команд управління по крену і тангажу командні планки відхиляються відповідно вправо-вліво і вгору-вниз щодо центру силуету літачка в діапазоні ± 12 мм.

На лицьову частину авіагоризонту виведений прапорець червоного кольору з чорними буквами АГ сигналізатора відмови авіагоризонту.

Система електроживлення і сигналізації відмов. Електроживлення авіагоризонту здійснюється постійним струмом напругою 27 В.

У авіагоризонт є схема контролю справності, що формує сигнал справності. При зниженні оборотів гіромотора при порушенні електроживлення або заклинювання гіромотора сигнал справності знімається і у видимій зоні лицьової частини авіагоризонту з'являється прапорець сигналізатора відмови.

Вузол видачі сигналів крену і тангажа. Вузол видачі сигналів крену і тангажа призначений для видачі зовнішнім споживачам сигналів, пропорційних синусу і косинусу кутів крену і тангажа, з датчиків кута - синусно-косинусного трансформаторів (СКТ), розташованих по осях внутрішньої і зовнішньої рамок і конструктивно виконаних у вигляді ротора і статора.

Вузол підсвітки. Вузол підсвітки призначений для освітлення лицьовій частині авіагоризонту в нічних умовах і складається з надмініатюрних ламп СМН6-80-2. Для харчування ламп підсвітки використовується перемінний напруга 5,5 В частотою 400 Гц.

Експлуатація авіагоризонту АГБ-96. Включення авіагоризонту. Через 1 ... 1,5 хв після включення електроживлення авіагоризонту зніміть ручку аретира з фіксатора, потягнувши ручку на себе до упору і повернувши проти годинникової стрілки.

У авіагоризонт АГБ-96Д вирівняйте індекс кремальєри з відміткою на фланці авіагоризонту.

Після закінчення часу готовності авіагоризонту (не більше 3 хв) прапорець АГ повинен бути поза видимою зоною лицьовій частині, а показання авіагоризонту по крену і тангажу повинні відповідати стоянковим кутам вертольота з похибкою не більше $\pm 2,5^\circ$ (при отнівелірованном вертольоті з похибкою не більше $\pm 30'$).

ПОПЕРЕДЖЕННЯ:

При появі прапорці АГ В видимій зоні ЛИЦЬОВОЇ ЧАСТИНИ ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ КОРИСТУВАННЯ авіагоризонт В ПОЛЬОТІ.

Виконання тривалої розвороту (БІЛЬШЕ 360 °) ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНТРОЛЮ ЗА авіагоризонт БЕЗ прямолінійній ділянці, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ КОРЕКЦІЮ гіроскоп, НЕ ДОЗВОЛЯЄТЬСЯ.

Горизонтальний політ. При горизонтальному польоті з постійною швидкістю і нульовому куті атаки лінія штучного горизонту (лінія горизонту шкали тангажа) повинна збігатися з силуетом літачка авіагоризонту, а нульова відмітка шкали крену - з індексом крену. Зміна кута атаки авіагоризонт показує як набір висоти або зниження.

У польоті з постійним кутом атаки в авіагоризонт АГБ-96Д пілот обертанням ручки кремальєри може поєднати силует літачка з лінією горизонту шкали тангажа. В цьому випадку при виконанні вертольотом еволюцій по тангажу необхідно враховувати зміщення лінії горизонту шкали тангажа щодо дійсного горизонту.

Набір висоти і зниження. Напрямок по тангажу (кабрування або пікірування) визначається за положенням силуету літачка щодо «Землі-неба».

При наборі висоти (без крену) нульова відмітка шкали крену збігається з індексом крену, пілот бачить силует літачка на блакитному тлі шкали тангажа (кабрування).

Крен, розворот. Напрямок крену (правий або лівий крен) визначається за положенням силуету літачка щодо лінії горизонту шкали тангажа. При цьому слід користуватися правилом «Крило під горизонт»:

- якщо ліве крило силуету літачка під лінією горизонту - відображається лівий крен;

- якщо праве крило силуету літачка під лінією горизонту - відображається правий крен.

Точна оцінка кутів крену проводиться по положенню рухомого індексу крену щодо нульової позначки шкали крену.

При координованому розвороті кулька покажчика ковзання повинен знаходитися в центрі між обмежувальними ризиками.

Вимкнення авіагоризонту. Вимкніть електроживлення авіагоризонту, у видимій зоні лицьової частини повинен з'явитися прапорець АГ. Встановіть ручку аретира авіагоризонту на фіксатор, потягнувши ручку на себе до упору і повернувши її за годинниковою стрілкою.

УВАГА. ПІСЛЯ ВІДКЛЮЧЕННЯ ЕЛЕКТРОЖИВЛЕННЯ авіагоризонт не переносять і не повертається ПРОТЯГОМ 15 ХВИЛИН.

2. Блок контролю кренів БКК-18

Блок контролю кренів БКК-18 призначений для контролю трьох авіагоризонтів по крену з видачею сигналізації про відмову і для сигналізації моменту досягнення вертольотом величини допустимого граничного крену.

З блоком контролю кренів БКК-18 взаємодіють:

- три авіагоризонту (лівий, правий, резервний);
- сигналізатор порушення харчування СНП-1;
- сигнальні табло «ВІДМОВА АГ ЛЕВ», «ВІДМОВА АГ ПРАВ», «ВІДМОВА АГ РЕЗЕРВ», «КРЕН ВЕЛИКА»;
- перемикач «ПРЕДЕЛ.КРЕН» для перемикання в БКК-18 рівня сигналу граничного крену 15° або 33° ;
- кнопка «КОНТРОЛЬ БКК».

Крім того, блок БКК-18 видає сигнал на табло «виправити БКК», а сигналізатор СНП-1 - на табло «НІ КОНТРОЛЮ АГ» при порушенні харчування блоку БКК-18.

Блок БКК-18 встановлений в передній частині кабіни екіпажу за центральним пультом у шп.№ 1Н (вертоліт Мі-8МТВ) або на лівій етажерці в кабіні екіпажу на шп.№ 5 (вертоліт Мі-171).

Основні технічні дані БКК-18.

Поріг спрацьовування блоку при розходженні між показаннями відмовив АГ і середнім значенням показань справних АГ $5^{\circ} \dots 9^{\circ}$.

Сигналізація про досягнення вертольотом граничного крену $\pm (15^{\circ} \pm 2,5^{\circ})$ $\pm (33^{\circ} \pm 4^{\circ})$.

Споживані струми:

- від джерела 36 В 400 Гц не більше 0,1 А;
- від джерела 27 В не більше 0,65 А.

3. Сигналізатор порушення живлення СНП-1

Сигналізатор порушення харчування СНП-1. Сигналізатор порушення харчування СНП-1 призначений для видачі сигналу при порушенні харчування БКК-18. Сигнал видається при зниженні напруги нижче допустимого або обриві однієї, двох або трьох фаз змінного струму 36 В 400 Гц, а також при зниженні напруги або обриві в мережі постійного струму 27 В. Сигнал видається на табло «НІ КОНТР АГ» і в блок БКК- 18, який при цьому переводиться в режим «Обнулення».

Сигналізатор СНП-1 встановлений в передній частині кабіни екіпажу за центральним пультом у шп.№ 1Н (вертоліт Мі-8МТВ) або на лівій етажерці в

кабіні екіпажу на шп.№ 5 (вертоліт Мі-171).

Електроживлення сигналізатора СНП-1 забезпечується АЗС «БКК» на лівому щитку електропульт через запобіжник СНП, розташований на панелі запобіжників близько щитка запобіжників.

Основні технічні дані СНП-1

Блок отримує живлення від джерела постійного струму напругою 24-29,4 В.

Струм споживання не перевищує 400 мА.

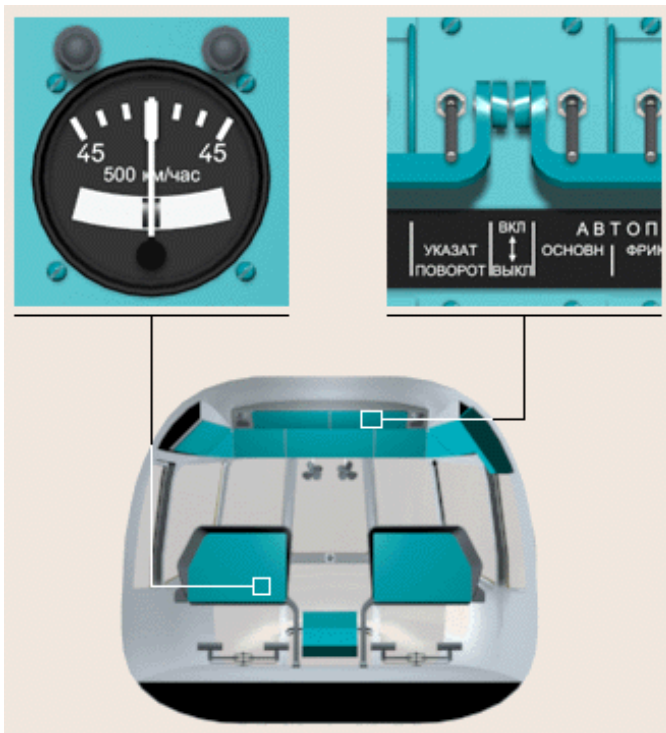
Поріг спрацьовування блоку при зниженні напруги живлення контрольованих ланцюгів:

- по змінному струмі - 27 ± 3 В;
- по постійному струму - 15 ± 3 В.

3. Затримка спрацьовування блоку не повинна перевищувати 1 сек.

4. Показчик повороту ЕУП-53К

Електричний показчик повороту ЕУП-53К служить для вказівки повороту вертольота навколо вертикальної осі і забезпечує можливість контролювати правильність виконаного віражу. Показчик повороту є комбінованим приладом, що складається з гіроскопического показчика повороту, призначеного для вказівки льотчику про наявність і напрямку кутової швидкості обертання вертольота щодо вертикальної осі, і показчика ковзання, що вказує про наявність і напрямку ковзання вертольота.

Показчик ЕУП-53К встановлений на лівій панелі приладів.

Основні технічні дані.

Напруга живлення $27 \text{ В} \pm 10\%$.

Споживаний струм не більше 0,13 А.

Похибка при нормальних умовах з креном $15, 30, 45^\circ$ і кутовими швидкостями відповідно 1,1; 2,3 і 4 град / с не більше $1,5^\circ$.

Розбіжність стрілки з нульовою відміткою шкали $\pm 1^\circ$.

Час повернення стрілки з крайнього положення $3,5 \pm 0,5$ с.

Принцип дії показчика повороту

заснований на використанні властивості гіроскопа з двома ступенями свободи поєднувати вектор кутової швидкості власного обертання з вектором кутової швидкості вимушеного обертання. Поворот вертольота навколо вертикальної осі показує стрілка, яка відхиляється щодо нульової позначки шкали вправо або вліво в залежності від напрямку повороту. Відхилення стрілки тим більше, чим більше кутова швидкість обертання вертольота.

Принцип дії показчика ковзання. У показчику ковзання використано основне властивість фізичного маятника встановлюватися в напрямку діючої на нього сили тяжіння (в напрямку справжньої вертикалі), а в разі дії кількох сил - в напрямку рівнодіючої цих сил (в напрямку уявній вертикалі).

Чутливим елементом показчика ковзання є кулька, що переміщається всередині скляної трубки. Відхилення кульки вліво або вправо від середнього положення як при прямолінійному польоті, так і при віражі вказує на відповідне ковзання вертольота.

5. Магнітний рідинний компас КІ-13К

Магнітний рідинної авіаційний компас КІ-13К використовується на вертольоті в якості дублюючого приладу для вимірювання і витримування компасного курсу.

Принцип дії компаса заснований на взаємодії постійних магнітів компаса з магнітним полем Землі (властивість вільно підвішеною системи магнітів встановлюватися в площині магнітного меридіана).

Компас має чутливий елемент, що складається з двох постійних магнітів, закріплених на картушці. У корпусі компаса закріплена колонка з пружинкою і підп'ятником, в який впирається kern картушки. Коливання картушки гасяться лігроїном, залитим в корпус компаса. Знизу компаса кріпиться Девіаційна пристрій для усунення напівкруговій девіації.

Шкала розетка компасу - рівномірна, з ціною поділки 5° і оцифруванням через 30° . Два основних курсу «Північ» і «Південь» відзначені відповідно «С» і «Ю».

Компас встановлений на каркасі ліхтаря кабіни льотчиків. Для обліку в процесі експлуатації похибок в показаннях (залишкова девіація) до компасу прикладена поправочная таблиця, яка закладається в касету, закріплену на профілі скління кабіни льотчиків.

Основні технічні дані.

Інструментально-шкалова похибка компаса $\pm 1^\circ$.

Кут застою картушки без постукування не більше 1° .

Власна девіація компаса на курсах «С», «90», «Південь», «27» не більше $\pm 2,5^\circ$.

Час повного заспокоєння картушки в діапазоні температур від $+50$ до -60°C не більше 17 с.

Крен вертольота, при якому конструкція компаса забезпечує його нормальну роботу не більше 17° .

6. Авіаційний годинник АЧС-1

Годинники АЧС-1М призначені для вимірювання:

- поточного часу в годинах, хвилинах і секундах;
- часу польоту в годинах і хвилинах;
- коротких проміжків часу (до однієї години) в хвилинах і секундах.

Годинники АЧС-1М складаються з трьох механізмів: механізму звичайного годинника для відліку поточного часу, механізму часу польоту для індикації часу знаходження вертольота в дорозі і секундоміра для виміру коротких проміжків часу.

Механізм звичайних годин працює безперервно, а механізм часу польоту і секундомір можуть включатися і відключатися. Годинник забезпечений електрообігрівачем з терморегулятором, що підтримує нормальну температуру всередині корпусу годин (в межах $20 \pm 5^\circ \text{C}$) при низькій температурі навколишнього повітря. Годинник має пружинний завод, що забезпечує роботу механізму протягом 3 діб. Для точності ходу годинника повинні заводитися один раз в дві доби. Годинники встановлені на приладовій дошці правого льотчика.

Основні технічні дані.

Допустимий добовий хід годинника при нормальній температурі $\pm 20^\circ \text{C}$.

Напруга харчування обігрівача $U = 27 \text{ В} \pm 10\%$.

Опір обігрівача $50 \pm 2 \text{ Ом}$.